

36. MADDE:

Adet, hükmedicidir.

Umumi olsun hususi olsun âdetler, şer'i hükümlerin isba-tında hükmedicilik vasfına haizdirler. Adet, niza anında kendisine müracaat edilen bir delildir. Bu da şu hadisi şerife dayanmaktadır: “Müslümanların güzel gördüğü şey, Allah indinde de güzeldir.”

□ Âdet: Nefislerde yerleşen, selim karakter ehlinin katında makbul olup birkaç kere tekrarla sabit olan bir iştir. Örf te bu manadadır.

Örf ve âdetin hakem olması, karşısında bir nassın bulun-maması anındadır. Nass var ise, onunla amel edilir, örf ve adete bakılmaz. Zira örf ve adet bazan batıla dayanabilir, nasslar ise asla batıl olamaz. Nassların örf ve adetlere uygun olması durumunda, Ebu Yusuf'tan bir rivayetle örf ve adete gidilir şeklin-dedir ki bu, orda nassın tevili manasındadır, yoksa nassın terk edilip örf ve âdetin alınması değildir.

Misal: Misafirin önüne yemek koymak, örf ve adette ondan yemesine izindir. Ancak ev sahibi, ondan yemesinden açık bir söz ile men etmişse, o zaman örf ve âdetin hılafına bir nass (söz) varid olmuştur ki, misafir olan kişi nassa (söze) bakar, örf ve adete göre amel edemez. Eğer yemeği yerse, nassa muhalif olduğu için kıymetini öder.

Örf ve âdet iki vecih üzeredirler; birinci vechi üç kısımdır:

1- Örf-ü âmm (umumi örf.)

□ Belli bir tabakaya ait olmayan bilinen bir heyettir. Bunu vaz' ve tayin edenler belli değildir. Usulcülere göre umumi örf: Ashabı kiram zamanından beri bize kadar gelen ve müctehid-lerin kabul edip kendisi ile amel ettiği şeydir, velevki kıyasa muhalif olsun.

Misali: Birisi yemin ederek derse “Vallahi ayağımı filancının evine koymayacağım”, o kişinin evine yürüyerek veya binekli ola rak girmekle de yemini bozulur. Eğer evin içine sadece ayağını soksa da kendisi girmese yemini bozulmaz. Zira umum örfte -ayak basmak- tabiri, eve girmek mana sındadır.

2- Örf-ü has (hususî örf.)

Bir taifenin kendi aralarındaki ıstılahıdır (tabirleridir.) Mesela nahiv alimlerinin – ref- lafzını kullanmaları; edebiyat-çıların –nakd- kelimesini kullanmaları gibi.

Her ilim ve san'atın kendine göre kullandığı hususî tabirler vardır ki bunlar da örf-ü hassa dahil olur.

3- Örf-ü Şer'î (Şeriatın örf saydığı şeyler.)

Şer'i ıstılahlardan ibarettir. Salat, zekat, hac tabirleri gibi. Bunlar şer'i manada kullanılınca, artık orda lügat manasında kullanılmazlar.

Örf-i âmm ve örf-i has arasında fark vardır:

Umumi örfle umumi hüküm sabit olur, misali: “Filancının evine ayak basmayacağım” diye yemin etmekle, bu sözün lügatta manası –ayağımı içeriye sokmayacağım- şeklindedir. Örf-i

âmm da ise –eve girmeyeceğim- manasındadır. Bu hüküm herkes için böyle sabit olur.

Örf-i has ta ise, hususi hüküm sabit olur. Misali: Bir belde menkul (taşınır) olan şeylerin vakfı örf olsa, başka belde ise örf olmasa, sadece örf olduğu belde vakfedilmesine hükmedilir, diğer beldeelerde değil.

İkinci vechi iki kısma taksim edilir:

1- Ameli örf, 2- kavli örf

Ameli örf: Bir belde ehlinin mesela, keçi eti veya buğday ekmeği yemek adeti olsa, o belden birisi, bir başkasını et ve ekmek almaya vekil tayin etse, o kişinin inek veya deve eti, darı veya arpa ekmeği alma hakkı yoktur, zira o belde adet olan şeyler maksuttur.

Kavli örf: Bir cemaatin bir lafzı hususi bir manada kullan-malarıdır ki, o lafzın işitilmesinden zihinlere hemen o hususi mana gelir.

Misal: Bir kişi huzurunda olan birine “Benim için filan atı, şu kadar liraya satınal” dese, ücretin nevisini belirtmese, vekil ola-nın orda geçerli olan lira (para birimi) ile alması hakkı vardır.

Başka bir para birimi ile (dolar-euro gibi) alma hakkı yoktur.

□ Satış muamelesine söylenmediği halde dahil olan şeyler, satışa dahil olur. Misali: Atın satışına yuları da dahildir. Evin satışına anahtarlar da dahildir. Araba satışına, kendine has takımları (aletleri) de dahildir.□

37. MADDE:

□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□

□□□ **İnsanların kullanımı delildir, onunla amel etmek vacib olur.**

Bir şey üzerine el koymak ve onda tasarruf etmek, o şeyin kendi mülkü olduğuna delildir.

İnsanların kullanımı umumi ise, umum hakkında delil olur, bir beldeye has ise umum için delil olmaz, belki bazı alimlere göre o beldeye has –hususî örf- olur.

Umumi şer’i icmaya itibar etmek delildir, onunla amel edilir, zira böyle bir topluluğun yalan ve dalalet üzere birleşmesi imkan-sızdır.

Yani insanların şeriata ve fukahânın delillerine zıt olmayan hususlardaki kullanımı delil olur, bey bil vefa ve selem satışları gibi. Bunlara ihtiyaç olduğundan, cevaz olarak üzerinde ittifak vakı’ olmuştur; halbuki aslında caiz olmamaları gerekirdi.

Mesela: Bir belde menkul olan şeylerin vakfı örf olsa bu vakıf sahih olur. Şariat kitapları, mushafı şerif ve diğer ilim kitap-larının vakfı gibi. Aslında menkul olan şeylerin vakfı caiz değildi.

Örf ve adetin delil olması, naslara ve akit yapanların şartla-rına muha lif olmaması durumundadır.

Mesela; bir kişi, diğerini -öğlenden ikindiye kadar- belli üç-ret karşılığında çalışmak üzere kiralasa. Sonra bu belde örf sabahtan akşama kadar çalışmaktır diyerek onun gün boyu çalışmasını talep edemez. Bilakis konuşulan müddete itibar edilir.

38. MADDE:

□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□

□□□ **Âdette imkansız olan şey, hakikatten imkansızdır gibidir.**

Adeten imkansız olan şey, aklen imkansız gibi olduğundan hakkında dava dinlenmez.

Mesela: Bir kadının karnındaki çocuk kendisine filan malı sattığını iddia etse, veya ondan şu kadar borç para aldığını ikrar etse, iddiası aklen imkansız olduğundan dinlenmez.

Mesela, kendinden yaşca büyük olan Zeyd’in, kendi oğlu olduğunu iddia etmesi de aklen imkansız olduğundan dinlenmez.

Adet, hükmedicidir.

Yazar Rehnüma

Çarşamba, 30 Temmuz 2008 13:07 - Son Güncelleme Pazar, 03 Ağustos 2008 07:00
